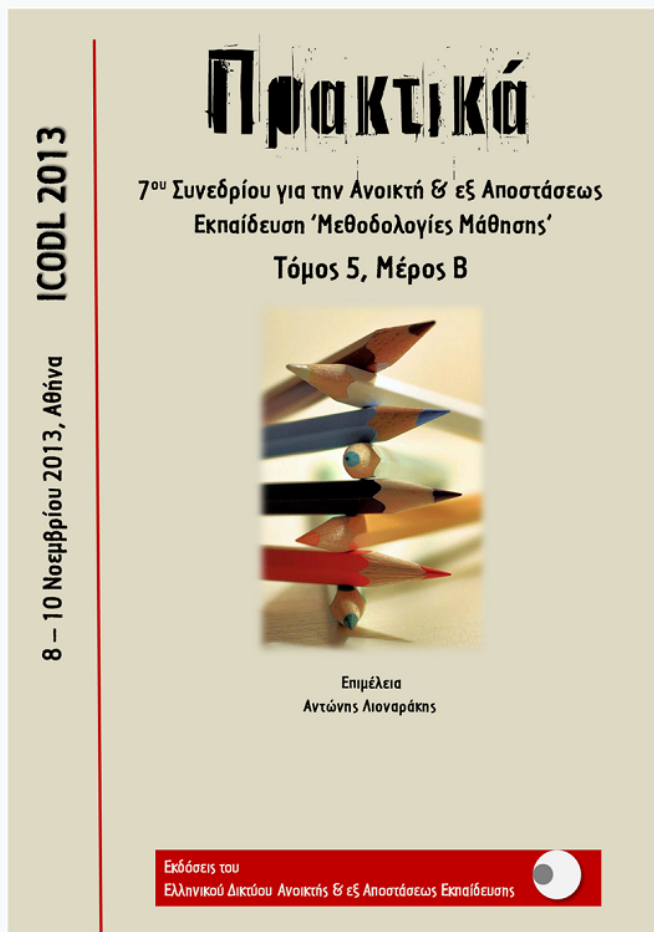

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 7, Αρ. 5B (2013)

Μεθοδολογίες Μάθησης

«Τι είναι αυτό;» Κινηματογράφος στη διδασκαλία
Λογοτεχνίας. Μια διδακτική πρόταση

Αθανασία Αγγέλη

doi: [10.12681/icodl.564](https://doi.org/10.12681/icodl.564)

«Τι είναι αυτό;» Κινηματογράφος στη διδασκαλία Λογοτεχνίας. Μια διδακτική πρόταση

“What is this?” Using cinema for teaching Literature. A teaching proposal

Αγγέλη Αθανασία

Φιλολόγος, Εκπαιδεύτρια Εκπαιδευτών Ενηλίκων

Master in Education

8aggeli@gmail.com

Abstract

A film (documentary or fiction) can under certain conditions be a valuable learning aid promoting innovation and students' critical reflection skills along with raising their audio-visual literacy and motivation. Therefore, the aim of this study is to describe a realistic lesson plan in which a (short) film taken from the internet is used for the deepening-expansion of a literary text approached in the relevant course in secondary schools. Furthermore, this lesson plan can also be applied -with minor modifications- in other educational settings, such as in adult education or in cases of special educational needs.

Keywords: *cinema/ film, literature, lesson plan, experiential education, intercultural education, audiovisual literacy, educational innovation*

Περίληψη

Ένα κινηματογραφικό φιλμ (ντοκιμαντέρ ή μυθοπλασίας) μπορεί (υπό προϋποθέσεις) να αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο καινοτομίας, κριτικού στοχασμού και οπτικοακουστικού γραμματισμού στο πλαίσιο της σημερινής ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας, λοιπόν, είναι η περιγραφή ενός ρεαλιστικού Σχεδίου Μαθήματος στο οποίο ένα (σύντομο) φιλμ, αντλημένο από το διαδίκτυο, αξιοποιείται στην εμβάθυνση-προέκταση της επεξεργασίας ενός λογοτεχνικού κειμένου στο αντίστοιχο μάθημα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το συγκεκριμένο Σχέδιο Μαθήματος μπορεί, άλλωστε, με μικρές τροποποιήσεις να αξιοποιηθεί και σε άλλα εκπαιδευτικά πλαίσια (όπως στην εκπαίδευση ενηλίκων ή στην εκπαίδευση ΑΜΕΑ).

Λέξεις-κλειδιά: *κινηματογράφος/φιλμ, λογοτεχνία, σχέδιο μαθήματος, βιοματική εκπαίδευση, διαπολιτισμική αγωγή, οπτικοακουστικός γραμματισμός, εκπαιδευτική καινοτομία*

1. Εισαγωγή

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση αφορά στην εμβάθυνση-προέκταση της προσέγγισης του διηγήματος του Λ. Τολστόι, ‘Ο παππούς και το εγγονάκι’ (Πυλαρινός, Χατζηδημητρίου & Βαρελάς, 2006α) με τη συνδρομή ενός σχετικού, σύντομου, κινηματογραφικού φιλμ (αντλημένου από το διαδίκτυο). Με δεδομένο ότι συχνά η προβολή κινηματογραφικών έργων χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση είτε ως

ανούσιο ‘ντεκόρ’ είτε ως ισχνό υποκατάστατο μαθήματος, στόχος είναι η ανάδειξη της δυνατότητας παιδαγωγικά σκόπιμης και εποικοδομητικής αξιοποίησης του κινηματογράφου στην εκπαιδευτική διεργασία. Κι αυτό γιατί πρόκειται για ουσιωδώς καινοτόμο επιλογή, που μπορεί να συμβάλει στην αναγκαία σήμερα υπέρβαση των τυποποιημένων προγραμμάτων και των παγιωμένων σχημάτων και δομών της εκπαίδευσης.

2. Θεωρητικό, παιδαγωγικό και μεθοδολογικό πλαίσιο

Η λογοτεχνία συνιστά μορφωτικό αγαθό στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παιδείας και της δημοκρατικής εκπαίδευσης, αφού συμβάλλει στην ισοτιμία ανθρώπων και πολιτισμών και έχει ως ειδικό στόχο οι μαθητές: α) Να προσλαμβάνουν το λογοτεχνικό κείμενο ως έργο τέχνης και αισθητικό φαινόμενο στενά δεμένο με την εποχή του. β) Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της λογοτεχνικής γλώσσας, τον μεταφορικό και συμβολικό χαρακτήρα της, και να ανακαλύψουν την αισθητική λειτουργία της. γ) Να ερμηνεύουν με δημιουργικό τρόπο τα λογοτεχνικά έργα δ) Να ανακαλύψουν και να ασκήσουν τις καλλιτεχνικές δεξιότητές τους (ΥΠΕΠΘ- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2013α, β).

Έτσι, το συγκεκριμένο Σχέδιο Μαθήματος αξιοποιεί την “ερμηνευτική” μέθοδο προσέγγισης των κειμένων και επιδιώκει την κατανόηση του όλου μέσα από την ανάλυση των μερών και του μερικού μέσα από τη θεώρηση του όλου, με στόχο την ανάδειξη της συνάφειας των επιμέρους στοιχείων μεταξύ τους και με το όλο (Φρυδάκη, 2003).

Επίσης, σε επίπεδο μεθοδολογίας, στην παρούσα Διδακτική Πρόταση επιδιώκεται η εφαρμογή των 3 βασικών αρχών της **εκπαιδευτικής ‘καινοτομίας’** (Ματσαγγούρας, 2011):

- α. **της διερευνητικής μάθησης** με ‘φθίνουσα καθοδήγηση’. Κύριο αντικείμενο μάθησης στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί η στοχαστική ανάλυση διαδικασιών και συμπερασμάτων με αξιακά κριτήρια. Στόχος είναι οι εμπλεκόμενοι μαθητές να παρωθηθούν στην κατανόηση του αυθεντικού κοινωνικού κόσμου σε τοπικό και σε παγκόσμιο επίπεδο (Λυδάκη, 2009), αλλά και να αυξήσουν το ενδιαφέρον τους για τη λογοτεχνία (αντιλαμβανόμενοι τη συμβολή της στην ‘κατανόηση’ αυτή) και, επομένως, τη φιλαναγνωσία.
- β. **της διεπιστημονικότητας-διαθεματικότητας**, η οποία δίνει έμφαση στη συνεξέταση της λογοτεχνίας -ως συγχρόνου επιστημονικού αντικειμένου- με άλλες μορφές λόγου και άλλους τρόπους αναπαράστασης, που μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στους στόχους της.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση επιχειρείται η αξιοποίηση της **τέχνης** του **κινηματογράφου** στην εκπαίδευση, προκειμένου η αισθητική απόλαυση και η βιωματική προσέγγιση του θέματος να συνεισφέρουν στην ολιστική προσέγγιση του καλλιτεχνικού γεγονότος μέσα από τις ποικίλες εκφάνσεις του (Τσαφταρίδης, 2011). Κι αυτό γιατί τόσο η λογοτεχνία, όσο και η τέχνη του κινηματογράφου αντιμετωπίζονται στη συγκεκριμένη διδακτική πρακτική ως εργαλεία επαναδιαπραγμάτευσης και προσωπικής σύλληψης της πραγματικότητας. Στο πλαίσιο αυτής της συγκριτικής-διαθεματικής οπτικής οι μαθητές κατανοούν καλύτερα το προς επεξεργασία θέμα καθώς το προσεγγίζουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες: α) μέσω της λογοτεχνίας στην ανάλυση του κειμένου του Λ. Τολστόι (η οποία προηγείται & προϋποτίθεται) και β) μέσω του οπτικοακουστικού γραμματισμού που καλλιεργείται με την προσέγγιση του κινηματογραφικού έργου.

β. της **ομαδοσυνεργατικής προσέγγισης**, βάσει των πορισμάτων της κοινωνικής ψυχολογίας, της εποικοδομηστικής θεωρίας μάθησης, αλλά και της παιδαγωγικής και διδακτικής έρευνας που επιβεβαιώνει μεταξύ άλλων πως ό,τι προσλαμβάνουν οι μαθητές ως σχετικό μ' αυτούς, ενεργοποιεί το ενδιαφέρον τους και ό,τι προσεγγίζουν ερευνητικά αυξάνει τη βαθιά κατανόησή τους γι' αυτό. Στόχος είναι (α)η βαθύτερη κατανόηση της σχολικής γνώσης, (β)η ανάπτυξη των νοητικών και κοινωνικών ικανοτήτων που απαιτεί η αυτόνομη και αυτορρυθμιζόμενη σχολική μάθηση και η δημιουργική σχολική ζωή και (γ)η αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων αναπαράστασης και παρουσίασης της νέας γνώσης.

Περαιτέρω, η χρήση κινηματογραφικού έργου μυθοπλασίας στην παιδαγωγική διεργασία έχει σαφή τελική πρόθεση **διαπολιτισμικής αγωγής**, δηλαδή υπηρετεί την εκπαίδευση για ενσυναίσθηση (empathy), για αλληλεγγύη, για σεβασμό στην πολιτισμική ετερότητα (ανεξάρτητα από καταγωγή, φύλο, ηλικία κλπ), και εναντίον του εθνικιστικού τρόπου σκέψης (Γεωργογιάννης, 2008).

3. Σκοπός και Στόχοι διδακτικής πρακτικής

Συνακόλουθα, στον συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σχεδιασμό επιδιώκεται:

- Η εμπέδωση των διαπολιτισμικών αρχών μέσω της βιωματικής προσέγγισης του θέματος του συγκεκριμένου λογοτεχνικού κειμένου (Λ. Τολστόι, 'Ο παππούς και το εγγονάκι') που αφορά στις σχέσεις μεταξύ των επάλληλων γενεών.
- Η ενδυνάμωση της επικοινωνιακής ικανότητας και της συναισθηματικής συμμετοχής και ανάπτυξης των μαθητών, μέσα από τη βαθύτερη κατανόηση και ερμηνεία ενός έργου της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, που μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο διεύρυνσης των ορίων της προσωπικής εμπειρίας και ευαισθησίας τους.
- Η άμεση και ενεργός εμπλοκή των μαθητών στην εκπαιδευτική διεργασία, ώστε να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα και την πρωτοβουλία τους, το στοχασμό, την κριτική και αυτοκριτική σκέψη απέναντι στα σύνθετα και –συνή- αντιφατικά μηνύματα της εποχής στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες και να εξετάσουν το συγκεκριμένο θέμα σε ατομικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο προετοιμαζόμενοι έτσι ώστε να σκέπτονται και να ενεργούν υπεύθυνα ως ενεργοί πολίτες του κόσμου, στις διαδικασίες συγκρότησης του οποίου να συμμετέχουν ως υποκείμενα.

Ως επιμέρους στόχοι στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διεργασίας ορίζονται οι ακόλουθοι: Οι μαθητές/-τριες επιδιώκεται:

1. Να απολαύσουν την αισθητική εμπειρία της παρακολούθησης του φιλμ.
2. Να αναπτύξουν κριτική σκέψη ως 'κριτικοί αναγνώστες' τόσο του κινηματογραφικού, όσο και του λογοτεχνικού έργου.
3. Να ερμηνεύσουν με δημιουργικό τρόπο το συγκεκριμένο κινηματογραφικό, αλλά και το λογοτεχνικό έργο.
4. Να καλλιεργήσουν (ανάλογες με την ηλικία τους) δεξιότητες ενσυναίσθησης, όσον αφορά στα προβλήματα της 3^{ης} ηλικίας και στον τρόπο προσέγγισής τους από τις επάλληλες γενεές και
5. Μέσω της συγκριτικής επεξεργασίας του κινηματογραφικού & του λογοτεχνικού έργου και της προσωπικής εμπειρίας:
 - 5.1. Να συνειδητοποιήσουν την περιπλοκότητα των σχέσεων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του οικογενειακού θεσμού (ρόλοι, αξίες, πρότυπα, σχέσεις αγάπης, αμοιβαιότητας, εξουσίας κ.λπ.), αλλά και

- 5.2. Να αναγνωρίσουν τη διαχρονικότητα και την παγκοσμιότητα του θέματος των σχέσεων μεταξύ των επάλληλων γενεών.
- 5.3. Να διαπιστώσουν την ικανότητα της λογοτεχνίας να συμβάλλει στην κατανόηση του αυθεντικού κοινωνικού κόσμου και –ως προέκταση- να καλλιεργήσουν περαιτέρω φιλαναγνωσία.
6. Να αναγνωρίσουν στοιχεία λογοτεχνικότητας στο κινηματογραφικό έργο (οπτικοακουστικός γραμματισμός)
 - 6.1. με περαιτέρω στόχο τη μεγαλύτερη απόλαυση και του λογοτεχνικού κειμένου (μέσω της αναγνώρισης των κοινών σημείων μεταξύ τους).
7. Να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές δεξιότητές τους στον προφορικό και στον γραπτό λόγο
8. Να καλλιεργήσουν ικανότητες ομαδικής εργασίας – επικοινωνίας

4. Εκπαιδευτικά Μέσα – ΤΠΕ

Για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων της συγκεκριμένης Διδακτικής Πρακτικής χρειάζονται:

- Αίθουσα διδασκαλίας με χωροταξική δυνατότητα διαμόρφωσης ομάδων εργασίας.
- Ηλεκτρονικός Υπολογιστής (κατά προτίμηση με σύνδεση στο Διαδίκτυο) & προβολέας (Data Projector)
- Χαρτιά Α4 (ή, ακόμα καλύτερα, χαρτιά χαρτοπίνακα) (για την εκπόνηση της ομαδικής εργασίας των μαθητών)

5. Περιγραφή Διδακτικής Πρακτικής

Η συγκεκριμένη Διδακτική Πρακτική έχει διάρκεια 4 διδακτικές ώρες, ενώ μπορεί να προεκταθεί (βάσει του ετήσιου προγραμματισμού του μαθήματος από κάθε διδάσκοντα) σε (τουλάχιστον) 2-4 ακόμα διδακτικές ώρες (με την υλοποίηση των Εργασιών Προέκτασης μέσα στη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος) ή και να γίνει αντικείμενο ευρύτερης επεξεργασίας (με τη μορφή εργασιών project).

Ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν και η προηγούμενη επεξεργασία του λαϊκού παραμυθιού «Το πιο γλυκό ψωμί» (Πυλαρινός κ.ά., 2006), ενώ και

Η προηγούμενη εξοικείωση των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μεθοδολογία μπορεί να εξασφαλίσει οικονομία χρόνου, αλλά και ουσιαστικότερα αποτελέσματα.

Αναλυτικότερα, κάθε φάση της διδακτικής πρότασης έχει ως εξής:

5.1. Βασική Επεξεργασία του Λογοτεχνικού Κειμένου (90'/2 διδακτικές ώρες)

Στη φάση αυτή γίνεται η βασική επεξεργασία του λογοτεχνικού κειμένου του διηγήματος του Α.Τολστόι (Πυλαρινός, Χατζηδημητρίου & Βαρελάς, 2006β).

Μετά την ανάγνωση του κειμένου γίνεται επεξεργασία (με ομαδοσυνεργατική διαδικασία) στηριζόμενη στους ακόλουθους θεματικούς άξονες:

- A. 1. Ποιοι είναι οι «ήρωες» του κειμένου; Τι χαρακτηριστικά έχει ο καθένας με βάση το κείμενο;
2. Πώς φέρονται οι γονείς του Μίσα στο γέρο παππού του και πώς αντιδρά εκείνος; Γιατί;
3. Τι έκανε τους γονείς του Μίσα να αλλάξουν τη στάση τους προς τον παππού; Πώς εξηγείτε αυτή την αλλαγή;
4. Με λίγα λόγια, στο συγκεκριμένο διήγημα, ποιο ήταν το 'πρόβλημα'; Πώς 'λύθηκε'; Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτή η 'λύση' είναι κατάλληλη και για άλλες δυσκολίες που δημιουργούνται σε μια οικογένεια; Θα μπορούσε

- κατά προέκταση– να εφαρμοστεί στην επικοινωνία των μελών μιας άλλης ομάδας γενικότερα (π.χ. στο σχολείο);
- B. 1. Τι παρατηρείτε όσον αφορά στη γλώσσα του κειμένου; Ποιες ομοιότητες/διαφορές παρουσιάζει σε σχέση με τη γλώσσα του λαϊκού παραμυθιού «Το πιο γλυκό ψωμί» (Πυλαρινός κ.ά., 2006α) (του οποίου η προσέγγιση έχει προηγηθεί); Τι συνέπειες έχει η χρήση αυτής της «γλώσσας» στο περιεχόμενο του συγκεκριμένου διηγήματος;
2. Ποιες άλλες ομοιότητες/ διαφορές προς τα λαϊκά παραμύθια μπορεί να εντοπίσει κανείς στο συγκεκριμένο διήγημα του Λ. Τολστόι; Τι συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν;
3. 1. Στο διήγημα παρουσιάζονται οι τρεις ηλικιακές φάσεις της ζωής του ανθρώπου. Ποιες είναι αυτές; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά κάθε φάσης με βάση το κείμενο;
2. Ποια φαίνεται να είναι στο κείμενο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας; Ποια άλλα προβλήματα αντιμετωπίζουν, κατά τη γνώμη σας και την εμπειρία σας οι άνθρωποι αυτής της ηλικίας σήμερα;
3. Ποιες άλλες κοινωνικές ομάδες αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα;
4. Πώς (προτείνετε να) αντιμετωπίζονται τα προβλήματα αυτά;
- Γ. Ως συνθετική εργασία ζητείται από τους μαθητές ατομικά ή στις μικρές ομάδες τους να παράξουν πρωτότυπο γραπτό λόγο απαντώντας στην ερώτηση:
Ποιος από τους «ήρωες» του κειμένου σας είναι πιο συμπαθής; Γιατί;
Γράψτε μια παράγραφο 5-6 σειρών για να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

5.2. Εμβάθυνση με την αξιοποίηση του φιλμ (90' / 2 διδ. ώρες)

Μετά την αναγκαία «αφόρμηση» (σύνδεση με το προηγούμενο δώρο & λεκτική προετοιμασία των μαθητών για την προβολή του φιλμ - διατύπωση των στόχων του συγκεκριμένου μαθήματος), οι μαθητές κατανέμονται σε μικρές ομάδες (των 4-5 μελών) (βάσει των αρχών της ομαδο-συνεργατικής προσέγγισης) (Πολέμη-Τοδούλου, 2011). (Προβλέπεται η δημιουργία 5 ομάδων, βάσει του συνήθους αριθμού μαθητών κάθε τμήματος.)

Ακολουθεί η προβολή του φιλμ *Τι είναι αυτό;* (Πιλάβιος, 2007). Η επιλογή του συγκεκριμένου φιλμ βασίζεται στην αντιστοιχία του θέματος με τη διδακτική ενότητα, στην αισθητική του ποιότητα και στη μικρή χρονική του διάρκεια, η οποία επιτρέπει την προβολή του εντός των στενών χρονικών περιορισμών του σχολικού χρόνου και του διδακτικού δώρου που προβλέπει το συγκεκριμένο Σχέδιο Μαθήματος.

Ακολουθεί η επεξεργασία του φιλμ και του θέματος από τους μαθητές.

Στα **Φύλλα Εργασίας** όλων των ομάδων δίνονται:

- Οι βασικές πληροφορίες του μικρού φιλμ που προβλήθηκε (Τίτλος, Σκηνοθέτης, Διάρκεια, Πρωταγωνιστές, Συντελεστές, Ηλεκτρονική διεύθυνση πηγής).
- Οδηγίες για τον γενικό τρόπο λειτουργίας των μικρών ομάδων (π.χ. διάρκεια εργασίας: 40', κατανομή ρόλων, επιλογή εκπροσώπου που θα παρουσιάσει το αποτέλεσμα της ομαδικής εργασίας στην ολομέλεια της τάξης).
- Τα κριτήρια αξιολόγησης της εργασίας κάθε μικρής ομάδας :

Κριτήριο για την αξιολόγηση της εργασίας σας θα αποτελέσει:

- η αυθεντικότητα / πρωτοτυπία των απαντήσεων
- η πληρότητα των απαντήσεων
- η ποιότητα του προφορικού αλλά και του γραπτού λόγου της τελικής παρουσίασης των αποτελεσμάτων της
- η ενεργός συμμετοχή και συμβολή όλων των μελών της ομάδας στο αποτέλεσμα.

Το Φύλλο Εργασίας κάθε μικρής Ομάδας περιλαμβάνει το **ιδιαίτερο** έργο της. Εξασφαλίζεται έτσι η διερεύνηση του θέματος πολύπλευρα και ταυτοχρόνως με οικονομία χρόνου. Η ανάθεση του έργου κάθε Ομάδας γίνεται είτε τυχαία είτε ύστερα από επιλογή των ίδιων των μελών της (ανάλογα με τα όρια και τις προτεραιότητες του/της εκπαιδευτικού) (Πολέμη-Τοδούλου, 2011). Τα θέματα των εργασιών έχουν επιλεγεί σε αναφορά προς ‘*Τα ειδικότερα αντικείμενα μελέτης των κειμένων – Άξονες οργάνωσης της Διδασκαλίας-Δραστηριότητες*’, όπως αυτά περιγράφονται στις ‘*Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο*’ (Αργυροπούλου, 2003), αλλά και βάσει της προσφοράς του κινηματογράφου στην εκπαίδευση ανάλογα με το μοντέλο προσέγγισης που υιοθετείται (Αγγέλη, 2011).

Έτσι, στην **Ομάδα Α** ανατίθεται η ακόλουθη εργασία:

Θεωρήστε πως η ομάδα σας είναι ο **Σκηνοθέτης/Σεναριογράφος** του συγκεκριμένου φιλμ και μετά την ολοκλήρωση του γυρίσματος της ταινίας θέλει να κρατήσει στο αρχείο του τα βασικά σημεία αυτής της δουλειάς του.

Για να τον διευκολύνετε:

1. Να κρατήσετε σημειώσεις για α)τον τόπο, β)το χρόνο, γ)τα πρόσωπα, δ)την Κ. Ιδέα του φιλμ, ε)το ντεκόρ, στ)τη μουσική επένδυση και ζ)για ό,τι άλλο εσείς θεωρείτε αναγκαίο για το έργο σας ως σκηνοθέτη/σεναριογράφου.
2. Να σημειώσετε (βάσει όσων είδατε) α)για ποιο λόγο θελήσατε να γυρίσετε αυτήν την ταινία και β)σε ποιο κοινό θέλατε να τη δείξετε. Να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας με στοιχεία από την ταινία.
3. Να δώσετε ένα δικό σας τίτλο στο φιλμ.

Στην **Ομάδα Β & στην Ομάδα Γ** δίνεται η ίδια εργασία, καθώς είναι πιθανή η επιλογή διαφορετικού πρωταγωνιστή από καθεμία. Ακόμα και η επιλογή του ίδιου πρωταγωνιστή, ωστόσο, μπορεί να προσφέρει πολύτιμα συμπεράσματα για διδάσκοντες και διδασκόμενους:

Θεωρήστε πως η ομάδα σας είναι ο **ένας από τους δυο ήρωες** του συγκεκριμένου φιλμ (διαλέξτε εσείς ποιος).

α. Να συζητήσετε μεταξύ σας (με βάση όσα είδατε στην ταινία) τα ακόλουθα θέματα και να κρατήσετε σημειώσεις:

1. Ποιος (νομίζετε ότι) είναι ο ‘άνθρωπος’ που ενσαρκώνει;
2. Τι (νομίζετε ότι) του συμβαίνει;
3. Πού και πότε;
4. Πώς (νομίζετε ότι) το αντιμετωπίζει;
5. Τι (νομίζετε ότι) α)νιώθει ή/ & β) σκέφτεται; (στην αρχή, στη μέση, στο τέλος της ταινίας)

β. Αξιοποιώντας τις σημειώσεις σας αυτές, να γράψετε όλοι μαζί ένα μικρό κείμενο (1-2 §) που θα έγραφε ο ίδιος ο ήρωας (αν ήταν πραγματικό πρόσωπο) στο Ημερολόγιό του το βράδυ της ίδιας ημέρας των γεγονότων του φιλμ.

Στην **Ομάδα Δ** ανατίθεται η ακόλουθη εργασία:

Θεωρήστε πως η ομάδα σας είναι **μια παρέα από το κοινό** του συγκεκριμένου φιλμ, η οποία το σχολιάζει βγαίνοντας από την ‘αίθουσα’ όπου μόλις το παρακολούθησε.

Να αφιερώσετε 1-2 λεπτά για να σκεφτείτε καθένας/-μία μόνος/-η σας και στη συνέχεια:

α) Να συζητήσετε μεταξύ σας τα ακόλουθα θέματα:

1. Τι σας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση στο συγκεκριμένο φιλμ; Γιατί;
2. Τι συναισθήματα και τι σκέψεις σας προκάλεσε; Γιατί;
3. Ποιο ήταν –κατά τη γνώμη σας- το θέμα και ποια η πρόθεση των δημιουργών του; (Γιατί το έφτιαξαν; Τι ‘ήθελαν να πουν’; Σε ποιο κοινό; Με ποιον τρόπο;)

Μην ξεχνάτε να ‘στηρίζετε’ την (κάθε) απάντησή σας με στοιχεία από το ίδιο το φιλμ.

Φροντίστε ν’ ακουστούν και να καταγραφούν στο Φύλλο Εργασίας όλες οι απόψεις (ανώνυμα).

β) Μετά τη συζήτηση αυτή, να γράψετε σε 1-2 § το (κοινό) σχόλιο που θα ‘ανεβάζατε’ σε ιστοσελίδα γνωστού ηλεκτρονικού περιοδικού με απόψεις του κοινού για το συγκεκριμένο φιλμ.

Η Ομάδα Ε , τέλος, αναλαμβάνει το ακόλουθο έργο:

Θεωρήστε πως η Ομάδα σας είναι **μια παρέα από το κοινό** του συγκεκριμένου φιλμ και το σχολιάζει βγαίνοντας από την 'αίθουσα', όπου μόλις το παρακολούθησε στο πλαίσιο μιας εκδήλωσης.

Μερικά μέλη της παρέας αυτής, λοιπόν, υποστηρίζουν ότι **το συγκεκριμένο φιλμ έχει πολλά κοινά σημεία με το διήγημα του Τολστόι 'Παππούς και εγγονάκι' αλλά και με πολλά ελληνικά και ξένα παραμύθια.**

Να αφιερώσετε 1-2 λεπτά για να σκεφτείτε καθένας/-μία μόνος/-η σας και στη συνέχεια:

α) Να μοιραστείτε μεταξύ σας την άποψη καθενός σας και

Να καταγράψετε τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές που μπορείτε να εντοπίσετε ανάμεσα στο συγκεκριμένο φιλμ και το διήγημα του Τολστόι (κατ' αρχήν), όσον αφορά στο περιεχόμενο και στον τρόπο - τα μέσα διαπραγμάτευσης του θέματος.

Να τεκμηριώσετε τις επιλογές σας με συγκεκριμένα στοιχεία του φιλμ & του διηγήματος.

Φροντίστε ν' ακουστούν και να καταγραφούν στο Φύλλο Εργασίας όλες οι απόψεις (ανώνυμα).

γ) Μετά τη συζήτηση αυτή, να γράψετε σε 1-2 § το (κοινό) σχόλιο που θα δημοσιεύατε στη σχολική εφημερίδα με τις εντυπώσεις σας από την παρακολούθηση του συγκεκριμένου φιλμ.

Τα τελευταία 40' του διδακτικού διάρου γίνεται ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της εργασίας κάθε μικρής Ομάδας (από τον/την εκπρόσωπό της) στην ολομέλεια του τμήματος και ελεύθερη συζήτηση πάνω στα αποτελέσματα αυτά. Η διεργασία ολοκληρώνεται με τη σύνθεση των αποτελεσμάτων και τη διασύνδεσή τους με το προς επεξεργασία λογοτεχνικό κείμενο από τον/την εκπαιδευτικό (ή από μαθητή/-τρια).

5.3. Εργασίες προέκτασης

Η εργασίες αυτές μπορούν να υλοποιηθούν και στο πλαίσιο του προγράμματος των μαθημάτων με την αφιέρωση περισσότερων ωρών στη συγκεκριμένη ενότητα ή να δοθούν ως «εργασία στο σπίτι».

Κατανέμονται (ύστερα από συμφωνία με τους μαθητές) κατά προτίμηση στις ήδη διαμορφωμένες ομάδες (ως προέκταση της εργασίας τους στην τάξη)(ή και σε ομάδες με καινούργια σύνθεση, αν κριθεί σκόπιμο) και στοχεύουν: α)στη σύνθεση πρωτότυπου προσωπικού λόγου από τους μαθητές και β)στην περαιτέρω δημιουργική διασύνδεση της επεξεργασίας της ταινίας με το προς επεξεργασία λογοτεχνικό κείμενο.

Και αυτές, όπως και η προηγηθείσα επεξεργασία στην τάξη στοχεύει στην εκδίπλωση των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών, στην συνειδητοποίηση εκ μέρους τους της ικανότητας της λογοτεχνίας να συμβάλλει στην κατανόηση του αυθεντικού κοινωνικού κόσμου και -ως προέκταση- στην περαιτέρω καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας. Την ίδια στιγμή καλλιεργείται και ο οπτικοακουστικός γραμματισμός των μαθητών που συμμετέχουν.

Ενδεικτικά, μπορούν να δοθούν οι ακόλουθες εργασίες, που θα μπορούσαν, μάλιστα, και να εκπονηθούν, αλλά και να δημοσιοποιηθούν σε περιβάλλον ΤΠΕ (π.χ. WIKI's ή Google Docs ή Google Groups ή Office Web Apps):

1. *Λειτουργώντας κι εσείς ως σκηνοθέτης/σεναριογράφος, να σχεδιάσετε ένα άλλο, εντελώς δικό σας, κινηματογραφικό έργο με θέμα εμπνευσμένο από την επεξεργασία της κινηματογραφικής ταινίας και του λογοτεχνικού κειμένου του Α. Τολστόι 'Ο παππούς και το εγγονάκι'. Προβλέψτε όλες τις παραμέτρους που χρειάζονται για την έναρξη των γυρισμάτων της ταινίας σας και συνεργαστείτε με τους κατάλληλους «ειδικούς».*

2. Ως ηθοποιοί στη συγκεκριμένη ταινία, εφαρμόστε τα συμπεράσματα της εργασίας σας στην τάξη και προετοιμάστε τη δραματοποίηση του ρόλου σας, αναπαράγοντας με το δικό σας τρόπο ό,τι είδατε στο φιλμ. Μπορείτε, ακόμα, αν θέλετε, να κάνετε όποιες αλλαγές θεωρείτε αναγκαίες για την προσαρμογή του έργου στις δικές σας απόψεις.
3. Εκτός από κινηματογραφόφιλο κοινό, είστε και ενεργοί πολίτες. Γράψτε, λοιπόν, στη σχολική εφημερίδα ένα άρθρο για το σημαντικότερο –κατά τη γνώμη σας- από τα θέματα που θίχτηκαν στο πλαίσιο της επεξεργασίας της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Βρείτε τις κατάλληλες πληροφορίες, τιλοφορήστε το και δώστε το για δημοσίευση.
4. Αξιοποιώντας τα συμπεράσματά σας από την εργασία που εκπονήσατε στην τάξη, γράψτε το δικό σας διήγημα ή παραμύθι με ανάλογο θέμα.

Μπορούν, επίσης, να δοθούν εργασίες (project) μεγαλύτερης ή μικρότερης διάρκειας με θέμα εμπνευσμένο από τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα:

1. Να κατασκευαστεί σχετική αφίσα /κολάζ
2. Να κατασκευαστεί σχετικό βίντεο /φιλμ
3. Να παρουσιαστεί στην τάξη ή/ & σ' όλο το σχολείο σχετικό θεατρικό δρώμενο
4. Να αναζητηθούν στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή στο διαδίκτυο διηγήματα ή παραμύθια με ανάλογο θέμα (ελληνικά ή ξένα) και να συνταχθεί σχετική εργασία.
5. Να οργανωθεί εκπαιδευτική επίσκεψη σε τοπικό γηροκομείο (προκειμένου, έτσι, να υπηρετηθεί και ο στόχος του να ανοίξουν διάλογοι επικοινωνίας του σχολείου με την τοπική κοινωνία, τα προβλήματά της και τους φορείς της)

6. Αξιολόγηση της διδακτικής πρακτικής

A) Κατά τη διάρκεια υλοποίησης των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων, η αξιολόγηση αφορά (Ματσαγγούρας, 2011): 1. Στην ενεργό συμμετοχή και το ενδιαφέρον κάθε μαθητή/-τριας στην εκπόνηση των εργασιών. 2. Στην αυθεντικότητα, πληρότητα, εγκυρότητα και τεκμηρίωση των απαντήσεων των μαθητών στις ανοιχτές ερμηνευτικές ερωτήσεις ανάπτυξης που τους δόθηκαν ως εργασίες, καθώς και 3. Στη γλωσσική ποιότητα του γραπτού (Τσολάκης κ.ά., 2001) αλλά και του προφορικού λόγου τους. Στα κριτήρια ενσυνείδητα δεν περιλαμβάνεται η 'ορθότητα' της απάντησης, με δεδομένη την πολυσημία και την ερμηνευτική πολλαπλότητα στην προσωπική κατάθεση κάθε μαθητή/-τριας.

B) Μετά και την ανατροφοδότηση των εργασιών των μαθητών/-τριών που θα εκπονηθούν και στην Γ' Φάση (της προέκτασης), μοιράζεται στην τάξη «Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης» της συνολικής μαθησιακής διεργασίας στην προσέγγιση της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (Λ. Τολστόι, 'Ο παππούς και το εγγονάκι'). Δίνεται, έτσι, στους μαθητές της τάξης η δυνατότητα να αποτυπώσουν τη δική τους αξιολόγηση για το σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης παιδαγωγικής πρακτικής.

Γ) Παράλληλα, τόσο κατά τη διάρκεια εφαρμογής των δραστηριοτήτων όσο και στο τέλος της, ο/η εκπαιδευτικός μέσα από αναστοχαστική διεργασία και αξιοποιώντας ουσιαδώς και τις αρχές της 'δυναμικής της ομάδας' (Πολέμη-Τοδούλου, 2011), ελέγχει την υλοποίηση των αρχικών στόχων του Σχεδίου Μαθήματος στην παρούσα διδακτική πρόταση, προκειμένου να αναπροσαρμόσει τις επιλογές του/της στο μέλλον.

7. Συμπεράσματα – αναστοχασμός

Ο κινηματογράφος –όπως και άλλες μορφές τέχνης- αξιοποιείται σήμερα στην οργανωμένη εκπαίδευση (τυπική και άτυπη) πολλαπλά: α) Ως αντικείμενο

παρακολούθησης ή/και ως αντικείμενο κατασκευής. β) Στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος: στα λεγόμενα ‘καλλιτεχνικά’ μαθήματα, οπότε συχνά αποτελεί αντικείμενο εκπαίδευσης καθαυτό και τότε προϋποθέτει και ‘ειδικούς’ δασκάλους, ή/και ως εποπτικό μέσο απλωμένο στο σύνολο των μαθημάτων –περίπτωση στην οποία αξιοποιείται από εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές όλων των ειδικοτήτων. γ) Στο πλαίσιο του ‘κρυφού’ αναλυτικού προγράμματος, στο βαθμό που συχνά εμπίπτει στα όρια του εθελοντισμού εκπαιδευτικών και μαθητών και αξιοποιείται εκτός του επίσημα καθορισμένου εκπαιδευτικού χρόνου. (Αγγέλη, 2011)

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σενάριο επεδίωξε να αναδείξει τη δυνατότητα να αξιοποιηθεί ουσιαστικά η προβολή ενός φιλμ -ως έργου τέχνης και ως πολυσύνθετου πολιτισμικού προϊόντος- στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος ως καινοτόμος εκπαιδευτική διεργασία και να εκφράσει με τον καλύτερο τρόπο την πολυπλοκότητα της παγκοσμιοποιημένης καθημερινότητας και της κυριαρχίας των οπτικοακουστικών μέσων, αλλά και τις βαθύτερες και ουσιαστικότερες αναζητήσεις και τον προβληματισμό διδασκόντων και διδασκομένων για το κοινό μέλλον.

Άλλωστε, προ πολλού έχει υποστηριχθεί ότι «ο κινηματογράφος ... είναι μέρος του αναγκαίου πολιτιστικού κεφαλαίου για μια παιδεία ανοιχτή στον σύγχρονο κόσμο.» (Θεοδοσίου, 2013)

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αγγέλη, Α. (2011). *Η προβολή κινηματογραφικής ταινίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Η γνώμη διδασκόντων την ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα. Στο 6ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Εναλλακτικές Μορφές Εκπαίδευσης*, 4-6 Νοεμβρίου 2011 (σ.σ.242-255). Ανακτήθηκε 15 Απριλίου 2013, από <http://icodl.openet.gr/index.php/icodl/2011/paper/view/70>.
- Αργυροπούλου, Χρ. (Συντονίστρια) (2003). *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο (Σχ.Έτος 2003-4)*. Αθήνα: Εκδόσεις ΟΕΔΒ, ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Τσαφταρίδης, Ν. (Συντονιστής) (2011). *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, Τόμος Γ΄. Αξιοποίηση των Τεχνών στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Γεωργογιάννης, Π. (2008). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Πάτρα: Αυτοέκδοση.
- Θεοδοσίου, Ν. (2013). *Μαύρος πίνακας - λευκή οθόνη. Κινηματογράφος και εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε 15 Απριλίου 2013, από <http://www.olympiafestival.gr/paideia/paideia.theoritika.htm>.
- Λυδάκη, Α. (2009). *Μέσα από την κάμερα. Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (Επιστ.Υπευθ.) (2011). *Η Καινοτομία των Ερευνητικών Εργασιών στο Νέο Λύκειο, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, ΥΠΒΔΜΘ.
- Movie Teller Films (Παραγωγός), & Πιλάβιος, Κ. (σκηνοθέτης) (2007), *Τι είναι αυτό; [Κινηματογραφική Ταινία]* Ελλάδα.
- Πολέμη-Τοδούλου, Μ. (Συντονίστρια) (2011). *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης. Επιμορφωτικό Υλικό. τ.Δ΄. Θέματα Αξιοποίησης της Ομάδας στη Σχολική Τάξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Πυλαρινός, Θ., Χατζηδημητρίου, Σ. & Βαρελάς, Λ. (2006). *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α΄ Γυμνασίου*. Αθήνα: Εκδόσεις ΟΕΔΒ, ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Πυλαρινός, Θ., Χατζηδημητρίου, Σ. & Βαρελάς, Λ. (2006). *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, Αθήνα: Εκδόσεις ΟΕΔΒ, ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Τσολάκης, Χ., Αδαλόγλου, Κ., Αυδή, Α., Γρηγοριάδης, Ν., Δανιήλ, Α., Ζερβού, Ι., Λόππα, Ε. & Τάνης Δ. (2001). *Έκφραση Έκθεση για το Ενιαίο Λύκειο, τ.Γ΄* (σ.σ.288-9). Αθήνα: Εκδόσεις ΟΕΔΒ, ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2013). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης - Νεοελληνική Λογοτεχνία για το Γυμνάσιο*. Ανακτήθηκε 15 Απριλίου 2013 από: http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/4deppsaps_Logotexnias_Gymnasiou.pdf.

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2013). *Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών για τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Ανακτήθηκε 15 Απριλίου 2013 από <http://www.pi-schools.gr/download/lessons/hellenic/epps-keimena.zip>.

Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.